

CZU: 37.026:37.04

TAXONOMIA ȘI TIPOLOGIA PRINCIPILOR EDUCAȚIEI CENTRATE PE ELEV**Ludmila LEFTER**

UNICEF Moldova

În articol unei analize detaliate sunt supuse diferite clasificări și tipologii ale principiilor educației centrate pe elev. Principiile analizate au la bază diferite abordări: filosofice, antropologice, psihologice, pedagogice. Accentul se pune pe modalitățile de aplicare a acestor principii în diferite contexte și condiții.

Cuvinte-cheie: *taxonomia principiilor, tipologia principiilor, educație centrată pe elev, individualizare, diferențiere, reflexivitate, metaprincipiu.*

TAXONOMY AND TYPOLOGY OF STUDENT-CENTERED EDUCATION PRINCIPLES

The article gave broad analyzing various classifications and typologies of learner-centered education principles. Analyzed principles are based on different approaches: filozofice, anthropological, psychological, pedagogical. The focus is on how to apply these principles in different contexts and conditions.

Keywords: *taxonomy principles, principles typology, student centered education, individualization, differentiation, reflexivity, metaprincipiu.*

Introducere

Procesul de democratizare și de umanizare a societății moderne în sferile socială, politică și culturală, determină, în mare parte, principalele direcții de cercetare în vederea descoperirii noilor resurse pentru perfecționarea formării profesionale a cadrelor didactice. Prioritatea valorilor umane și dezvoltarea liberă a personalității este unul dintre principiile politicii educaționale menționate în Codul Educației al Republicii Moldova [1].

În ultimii ani, tot mai insistent se caută noi modalități de abordare și dezvoltare a sistemului de învățământ ca factor important susceptibil să influențeze schimbarea societății.

Drept punct de plecare și un imperativ metodologic specific este considerat conceptul educației centrate pe elev, care corespunde perfect necesităților de dezvoltare și autorealizare a individului în noile condiții socioculturale. Dezvoltarea personalității umane a devenit astăzi un ideal pedagogic, un punct-cheie de orientare pentru școala modernă. În legătură cu aceasta a crescut în mod imperios cererea pentru cadre didactice, dornice de performanță și capabile să-și lase amprenta personală, în sens pozitiv, asupra procesului de instruire, să țină seama, în procesul de formare și de educație a tinerei generații, de valoarea și unicitatea fiecărui elev, să construiască relații bazate pe empatie, respect reciproc și acceptarea personalității individuale.

Abordări și modalități de clasificare

Orice proces de învățare, indiferent de natura lui, se desfășoară în baza unui sistem de principii, acestea reprezentând idei, norme și reguli, având rolul de a orienta și a regla activitatea instructiv-educativă, caracterul relației profesor-elev, precum și specificul activității profesorului și a elevului.

Analiza experienței istorice cu privire la apariția, formarea și dezvoltarea sistemului instructiv-educational (școala-învățământ a lui J.Herbert, școala-laborator a lui J.Dewey, școala educației libere a lui M.Montessori, școala Valfdorf a lui R.Steiner, școala bucuriei a lui V.A. Suhomlinski, școala de dezvoltare intelectuală a lui L.V. Zankov și V.V. Davâdov) demonstrează că fiecare dintre ele avea la bază idei filozofice fundamentale, cercetate și confirmate de-a lungul timpului. La acea vreme, filosoful rus V.V. Rozanov, în eseu său „Amurgul iluminării” (1899), a evidențiat trei principii principale ale învățământului școlar:

1. *Principiul individualizării.* Acest principiu pretinde ca atât „cel care se formează (elevul), cât și cel care formează (profesorul) să-și păstreze, pe cât mai mult posibil, individualitatea, cea mai prețioasă caracteristică a omului și a activității sale creative... Acolo unde această caracteristică nu este păstrată, este înăbușită sau neglijată, acolo nu există niciun fel de educație”. Instruirea nu trebuie să poarte un caracter general, ci trebuie să se orienteze spre fiecare persoană în parte, luând în considerare particularitățile sale individuale. Aceeași atitudine trebuie aplicată cu referință la sursele de studiere: „a reduce la minimum prelucrarea în clasă a unor „monumente”, a ridica la maximum studierea lor nemijlocită” [2, p.93].

2. *Principiul integrității.* „El necesită ca fiecare emoție ce a pătruns în sufletul copilului să nu fie ștearsă, întreruptă de o altă emoție până când aceasta nu este asimilată, nu ia sfârșit interacțiunea ei cu sufletul copilului, pentru că numai o minte liniștită, liberă de vreo altă ocupație, poate începe să perceapă productiv o nouă serie de impresii.” Acest principiu constituie baza pentru reducerea și aprofundarea subiectului, așa cum acționează el, de exemplu, în tehnica „a arunca cu capul în apă” (emersiunii) [3, p.96].
3. *Principiul unității de tip.* „Este o cerință care prevede ca toate emoțiile care sunt generate într-un singur suflet sau care sunt formate și transmise elevului în cadrul unei și aceleiași școli trebuie să fie de același tip, în niciun caz disparate sau contradictorii”. Faptele studiate, informațiile și opiniile trebuie să aparțină unei singure culturi istorice, în cadrul căreia au evoluat în mod succesiv, reieșind unele din altele, dar nu unul împotriva celuilalt sau unul alături de celălalt, cum a fost în toate civilizațiile ce s-au succedat de-a lungul istoriei [4, p.100].

V.I. Andreev consideră că pentru elaborarea fundamentelor filosofice și metodologice ale pedagogiei problema învățământului trebuie abordată din punct de vedere filosofic. În opinia lui, acest lucru este extrem de important pentru profesor, pentru dezvoltarea sa profesională și pentru conștientizarea misiunii sale nobile, căci numai puterea principiilor filosofice și metodologice, adică a metaprincipiilor, permite să se ajungă la un nivel complet nou și, de pe poziția unui profesor și cercetător, să vadă și să reflecteze, la nivel global, asupra problemelor contemporane ale pedagogiei [5].

S.I. Hessen scria la vremea sa că „... chiar și unele aspecte particulare și specifice ale pedagogiei se reduc până la urmă la probleme pur filosofice, ...iar lupta dintre diferite curente pedagogice nu este altceva decât reflectarea mai profundă a unor contradicții de ordin filosofic” [6, p.20].

În această ordine de idei, în filosofie sunt determinate următoarele metaprincipii:

1. *Axiologic* – reprezintă o abordare metodologică de analiză a valorilor pedagogice prioritare din sistemul de învățământ, educație și autodezvoltare a omului. În activitatea pedagogică se pot distinge (după criteriul dominant) următoarele valori prioritare:
 - a) sociale: importanța muncii pedagogice, responsabilitatea profesorului față de elevi, părinți, societate, extinderea condițiilor pentru autorealizarea posibilităților creative ale personalității profesorului;
 - b) psihologice: oportunități pentru o colaborare activă cu colegii, copiii, pentru autoafirmare într-un dialog pedagogic, pentru descoperirea identității sale;
 - c) profesionale și pedagogice: capacitatea de a învăța noi metode și tehnologii de învățare și educație, posibilitatea de a-și perfecționa măiestria pedagogică [7, p.44-46].

Profesorul poate și trebuie să vadă în fiecare discipol al său Omul ca valoare universală. Viitorul profesor este obligat să țină cont de faptul că nu este suficient ca aceste valori să fie doar înțelese și acceptate, ele trebuie și să devină un sistem de orientare personală în procesul de dezvoltare profesională a acestuia.

2. *Culturologic* – reprezintă o înțelegere profundă a culturii, a activității umane, a comunicării și chiar a civilizației în întregime ca sinonim cu valorile progresive ale individului și ale întregii omeniri.

N.A. Berdeaiev a remarcat faptul că „cultura este produsul activității creatoare a spiritului” [8, p.166]. V.S. Bibler, explicând caracteristicile și proprietățile culturii, scria: „La baza culturii stau toate formele de activitate umană. Laturile ei reprezintă cele mai importante creații ale culturii din toate domeniile: artă, filosofie, moralitate, în care s-au concentrat ideile de libertate a voinței și de libertate în comunicare. Vârful îl constituie conceptul de personalitate și conceptul de rațiune care s-a format în majoritatea formele de cultură” [9, p.25]. De asemenea, prin cultură poate fi determinat nivelul de stăpânire a unei anumite activități. Implementând în practică metaprincipiul culturologic, profesorul, cu atât mai mult profesorul începător, trebuie să cunoască și să aplice creativ în activitatea sa profesională realizările culturii moderne. Profesorul, care posedă un nivel înalt al culturii profesionale, își dezvoltă și una dintre calitățile cele mai importante – el devine capabil să anticipeze și să ajusteze strategia individuală de dezvoltare a elevilor săi.

3. *Metaprincipiul antropologic* recunoaște omul în calitate de subiect al procesului instructiv-educativ și studiază integral evoluția lui individuală în contextul unui influențe și relaționări reciproce cu mediul înconjurător.

Metaprincipiul antropologic permite să ne aprofundăm cunoștințele noastre despre personalitatea în curs de dezvoltare și să identificăm cele mai productive modalități pentru a interacționa cu ea și a o influența.

Cercetătorul german F.V. Kron examinează problemele antropologice în plan „transversal”, ele reușind să pătrundă în toate compartimentele de bază ale cursurilor de pedagogie.

Din punctul de vedere al abordării antropologice, pedagogia are menirea de a-și consolida în mod semnificativ funcțiile sale de diagnosticare. Aceasta se manifestă prin integrarea tuturor cunoștințelor despre om, pe care le pune la dispoziție filosofia, psihologia, fiziologia, pedagogia și alte științe.

4. *Metaprincipiul umanist*. Potrivit acestui principiu, în centrul cercetărilor științifice se află însuși omul.

Umanismul, ca un sistem de concepții filosofice, recunoaște valoarea importantă a omului ca personalitate, considerând acest beneficiu drept un criteriu prioritar în evaluarea activității instituțiilor sociale.

Umanizarea sistemului educațional nu este o idee nouă; cu toate acestea, devine în ultimul timp o tendință tot mai populară în mecanismul de funcționare a instituțiilor de învățământ la stadiul actual de dezvoltare a societății. Regândirea relațiilor emergente dintre profesor și elevi, necesitatea de a le armoniza, au condus la apariția educației centrate pe elev, care scoate în prim-plan omul însuși, valorile sale, libertatea lui personală, calitățile sale personale. Procesul de învățământ devine profund individualizat, construit pe ideea de cooperare, creativitate și responsabilitate reciprocă.

5. *Metaprincipiul sinergetic* reprezintă studierea sistemelor deschise, care sunt într-un schimb de materie și energie cu lumea exterioară, indiferent de natura lor, în cazul în care putem vorbi despre autoorganizarea și autodezvoltarea sistemului.

Abordarea sinergetică este aplicată mai ales la astfel de sisteme cu capacitatea de autoorganizare și auto-dezvoltare, cum ar fi sistemele biologice și sistemele sociale. Mulți oameni de știință consideră că „sinergetica este preocupată de căutarea unor legi universale de evoluție și de autoorganizare a sistemelor complexe, a legilor de evoluție a sistemelor deschise neechilibrate de orice natură” [10, p.49-50].

Deoarece sinergetica se ocupă de cercetarea sistemelor cu autodezvoltare și autoorganizare, cum ar fi sistemele biosociale, putem conchide că ideile sinergetismului, abordarea sinergetică, ca un principiu filosofic și metodologic, este aplicabil și în cazul studierii sistemelor educaționale.

Învățământul, ca un sistem științific de cunoștințe și metode de educație, de instruire și învățare, se dezvoltă în cadrul sistemului social și reprezintă un subsistem al unui sistem mai general. Acest fapt permite ca modul de abordare sinergetic să fie aplicat și pentru sistemul educațional. Literatura științifică de specialitate oferă următoarea definiție a sinergetismului cu referire la sistemele educaționale: „este un proces de interacțiune între cele două subsisteme-perechi și a subsistemelor corelate între ele (predarea și învățarea, educația și autoeducația), ceea ce duce la noi formațiuni, creșterea potențialului energetic și creativ al subsistemelor cu capacitatea de autodezvoltare și asigură tranziția lor de la dezvoltare la autodezvoltare” [11, p.63].

Sarcina principală a sistemului educațional este formarea și educarea personalității, dezvoltarea și auto-dezvoltarea continuă a acesteia. În acest sens, teoria cu privire la autoorganizare, dezvoltată în cadrul sinergeticii, poate ajuta în cercetarea și rezolvarea problemelor legate de transformarea omului într-o personalitate autoorganizată.

Astfel, în opinia oamenilor de știință, sinteza dintre realizările sinergeticii și pedagogiei va contribui, fără îndoială, la îmbogățirea sistemului pedagogic și va da un nou impuls pentru autodezvoltarea personalității.

6. *Metaprincipiul hermeneutic* (hermeneutică, din limba greacă, înseamnă a interpreta, a tâlmăci) constă în căutarea unor criterii semantice universale pentru a evalua și a interpreta atât fapte cunoscute, cât și noi cunoștințe științifice. Raportat la sistemul educațional, principiul hermeneutic reprezintă oportunitatea de a reflecta și a analiza din perspectivă filosofică experiența pedagogică acumulată până acum și de a cointeresa tână generație de profesori să însușească conștient diferite tipuri și forme pedagogice inovatoare.

Abordarea hermeneutică a științelor educației se bucură de o atenție sporită îndeosebi în mediul cercetătorilor din Germania. De exemplu, în lucrarea sa „Pedagogia fundamentală”, F.V. Kron definește pedagogia ca cea mai „înțelegătoare” și „explicativă” știință. Mai mult decât atât, hermeneutica este considerată unul dintre fundamentele metodologice ale pedagogiei moderne.

Din punct de vedere hermeneutic, profesorul trebuie să realizeze că activitatea sa este una profund umanistă, semnificativă și motivațională pentru a înțelege interesele și cerințele personalității fiecărui copil, având ca scop asigurarea condițiilor pentru autorealizarea lui maximă.

Metaprincipiul hermeneutic este aplicat în procesul de învățare pentru a se asigura că elevul a înțeles materialul de studiu, a văzut un sens în ceea ce el studiază și a conștientizat care este scopul învățării sale. Misiunea cadrului didactic nu este doar de a informa, ci și de a explica, a acorda ajutor și sprijin concret fiecărui elev, ținând cont de personalitatea lui și de condițiile situației dificile. Una dintre problemele școlii

contemporane constă în faptul că deseori elevii nu acordă atenție semnificației informațiilor primite, iar profesorul de asemenea nu dă nicio importanță acestui aspect. Un profesor modern trebuie să depună efort pentru a discerne prioritățile și semnificațiile activității sale profesionale, a cărei misiune este de a contribui la evoluția și armonizarea personalității elevului. Profesorul are obligația să conștientizeze importanța noilor cerințe înaintate de imperativul timpului.

Până la momentul de față se consideră că, din aria de obligațiuni ale profesorului, anume latura creativă, semnificația și actualizarea ei, este încă slab studiată și nici pe departe nu este implementată în procesul actual de instruire și educație. Asta în pofida faptului că în prezent sunt destul de clare perspectivele de realizare a procesului de învățare centrată pe elev prin intermediul stimulării aspectului creativ-semnificativ al activității profesorului [12, p.69]. Este important să se realizeze acel schimb de valori personale între profesor și elev, fapt care va transforma procesul de învățare în unul dialogat și personalizat.

Cercetarea principiilor pedagogice de pe poziții filosofice subliniază în mod constant personalitatea profesorului și a elevului, concentrează atenția pe abordarea instruirii din perspectiva învățării centrate pe elev, ca fiind unele dintre cele mai importante aspecte în dezvoltarea sistemelor educaționale la etapa contemporană [13, p.318].

Până în prezent, acest lucru este confirmat de experiența țărilor străine în organizarea procesului de învățare. Cercetătorii practicieni au înaintat câteva principii pedagogice generale ale educației moderne:

- ✓ caracterul personalizat al programelor școlare în funcție de nevoile educaționale ale fiecărui elev; activitatea și independența elevului ca subiect al educației;
- ✓ conținutul și specificul relațiilor de colaborare în cadrul procesului de învățare bazate pe problematizare și comunicare dialogată;
- ✓ reflexivitatea, fapt ce presupune că elevul înțelege conținuturile de învățare, modalitățile de activitate, conștientizează propria lui schimbare;
- ✓ variabilitatea – o varietate largă de opțiuni pentru rezolvarea situațiilor de problemă;
- ✓ crearea condițiilor care ar menține motivația elevului de a învăța [14, 15].

Principiile clasice ale didacticii, principiile filosofice și metodologice definesc scopurile generale ale procesului instructiv-educativ. Dar ele nu ne permit să descriem în mod exhaustiv și să reglementăm procesul educațional din perspectiva educației centrate pe elev. Prin urmare, este necesar de a stabili principiile care determină specificul activității educaționale a profesorului și a elevului în condițiile învățării centrate pe elev.

La etapa actuală, mulți cercetători sistematizează deja cunoștințele teoretice și practice acumulate în problema dată și încearcă să formuleze principiile educației din perspectiva educației centrate pe elev.

C.Rogers consideră că principiile generale de organizare a mediului de învățare și a activității cotidiene a copiilor într-o școală orientată pe personalitatea elevului sunt:

- *Biologic* – necesitatea de a ține cont de legitățile naturale de dezvoltare a copiilor, de a îmbunătăți sănătatea lor fizică și mentală.
- *Cultural* – presupune instruirea, educația și organizarea activității cotidiene a copilului în contextul culturii.
- *Abordarea individual-creativă*, pentru a satisface interesele și nevoile fiecărui copil în parte printr-o varietate de forme de activități creative.
- *Realitatea vieții* – includerea copiilor în rezolvarea problemelor reale din viața lor colectivă și personală, însușirea tehnicilor care le-ar permite să-și construiască propriul mod de viață în condițiile unor schimbări permanente economice și socioculturale.
- *Cooperarea* – stabilirea finalităților comune pentru copii și adulți, activitatea în colectiv și coordonarea acțiunilor, dialogul și înțelegerea reciprocă, tendința comună de a înainta spre un viitor mai bun, sprijinindu-se reciproc [16].

O.Decroly și H.Gardner au formulat următoarele principii ale învățării centrate pe elev:

1. *Principiul autoactualizării*. Fiecare copil simte necesitatea de a-și actualiza capacitățile sale intelectuale, de comunicare, artistice și fizice. Este important să trezim și să susținem dorința elevilor de a-și descoperi și a-și dezvolta aptitudinile lor native și cele achiziționate în societate.
2. *Principiul individualizării*. Crearea condițiilor pentru dezvoltarea personalității individuale a elevului și a profesorului este sarcina principală a instituției de învățământ. În această ordine de idei, ar trebui să se țină cont nu doar de caracteristicile individuale ale copilului sau ale adultului, dar și să sprijine pe

cât e posibil dezvoltarea acestora. Fiecare elev are dreptul să fie (să devină) el însuși, să-și formeze (să obțină) propria imagine de sine.

3. *Principiul subiectivității.* Individualitatea este o caracteristică specifică doar omului care într-adevăr posedă forme de manifestare autoritară a subiectivității și de care se folosește cu pricepere în activitățile de structurare a comunicării și a relațiilor sale. Deci, copilul trebuie ajutat să devină un subiect important al vieții cotidiene din clasă și din școală, să contribuim la formarea și îmbogățirea experienței sale subiective. Caracterul intersubiectiv al relațiilor trebuie să fie unul dominant în procesul de educație.
4. *Principiul selecției.* Fără dreptul de a alege nu are loc dezvoltarea individualității și subiectivității, autoactualizarea abilităților copilului. Din punct de vedere pedagogic, este logic ca elevul să trăiască, să învețe și să se educe în condițiile care-i oferă permanent posibilitatea de a alege, de a se folosi de dreptul său subiectiv de a-și alege scopul, conținutul, formele și metodele de organizare a procesului instructiv-educativ și a activității sale cotidiene în sala de clasă.
5. *Principiul creativității și succesului.* Activitățile creative, atât individuale, cât și colective, creează condiții favorabile pentru a descoperi și a dezvolta particularitățile individuale ale fiecărui elev și unicitatea întregului colectiv al clasei. Datorită activității creative copilul își dezvoltă abilitățile, își descoperă latura „puternică” a personalității sale. Înregistrarea succesului în cadrul unei anumite activități formează la elev conceptul pozitiv despre sine – conceptul de personalitate, îl încurajează să lucreze și în continuare pentru a-și autodezvolta și a-și autoperfecționa propriul „Eu”.
6. *Principiul încrederii și susținerii.* Respingerea decisivă a ideologiei și practicii de orientare sociocentristă și a caracterului ei autoritar în procesul instructiv-educativ, specific unei pedagogii care formează în mod forțat personalitatea copilului. Este important să se îmbogățească arsenalul de activități educaționale cu tehnologii umaniste de învățare și educare centrate pe elev. Credința în copil, încrederea acordată lui, susținerea aspirațiilor sale de autorealizare și autoafirmare a sinelui trebuie să înlocuiască cerințele exagerate și controlul excesiv. Succesul în procesul de instruire și educație a copilului este determinat de motivația intrinsecă și nu de niște influențe externe (O.Decroly, H.Garner). Vl.Guțu, V.Chicu, O.Dandara, V.Goraș-Postică și M.Șevciuc consideră că principiile învățării centrate pe elev, de care este necesar să ținem cont la realizarea sarcinilor propuse, sunt următoarele:
 - 1) Fiecare individ este personalitate unică, un sistem de caracteristici semnificative, individuale atât în raport cu sine, cât și cu societatea în care trăiește și interacționează cu alți indivizi. Experiența acumulată a convingerilor sale are un sens restrâns și un domeniu concret de aplicare. Aprecierea se formează în baza propriei interpretări a noțiunilor de bine și rău, unde un rol important are și aprecierea altor indivizi. În acest caz noi suntem obligați să-l acceptăm pe cel de alături cu toate particularitățile sale, cu experiența, sentimentele și convingerile sale, fără a încerca să-l schimbăm după propriul model.
 - 2) Împăcarea cu tine însuși și cu alți indivizi. Sensul de bază al acestui principiu constă în a accepta cealaltă persoană așa cum este ea. În plus, cunoașterea de sine, cunoașterea altor indivizi, a sociumului în continuă schimbare este un proces care te impune mai întâi să meditezi, să analizezi și apoi să acționezi.
 - 3) Dorința permanentă a individului de a se autoperfecționa, alimentată de sentimentul de nemulțumire pentru nivelul de dezvoltare la care a ajuns, și lipsa sentimentului de frică de a părea incompetent. Această tendință de natură psihologică ajută la stimularea și motivarea individului de a merge înainte în ceea ce privește formarea competențelor.
 - 4) Fiecare persoană este unică și irepetabilă. În toată lumea nu există doi oameni absolut identici, care să gândească, să simtă și să acționeze la fel, în schimb există un stereotip în modul de a percepe lumea, pe sine și pe alții. Prin urmare, nu este nicidecum eficientă încercarea de a-i influența pe cei din jur în baza unor stereotipuri. Toate eforturile noastre de a-l schimba pe individ, de a-i dezvolta caracteristicile lui personale minunate vor fi zadarnice, dacă nu vom lua în calcul și nu vom înțelege unicitatea individului.

A.V. Hutorskoi consideră că la etapa contemporană de dezvoltare a sistemelor educaționale a apărut necesitatea de a înainta și a fundamenta principiile care vor determina specificul activității în cadrul procesului educațional a elevului și a profesorului în contextul învățării centrate pe elev.

În baza cercetărilor, care au avut drept scop descoperirea unor noi rezerve de sporire a creativității, a productivității și a individualizării învățării, el a propus următoarele principii în contextul învățării centrate pe elev:

1. *Principiul stabilirii obiectivului personal*

Instruirea fiecărui elev are loc în baza obiectivelor lui personale de învățare. Acest principiu se bazează pe calitatea fundamentală a individului – capacitatea de a-și stabili de unul singur obiectivele activității sale. Indiferent de gradul de conștientizare a scopurilor sale, ele sunt o cerință nativă a copilului, precum și posibilitatea de a-și le stabili și a le îndeplini.

Acest principiu stabilește o ierarhie a obiectivelor, conținuturilor educaționale personale ale elevului și cele impuse din afară, care poartă un caracter obligatoriu de standarde educaționale. Aproximativ fiecare element al instruirii se realizează prin propria alegere sau cercetare a elevului. Elevul are posibilitatea să-și aleagă singur componentele educaționale dintre cele care i se propun; de asemenea, el poate să-și creeze propriile elemente ale traiectoriei lui educaționale.

Libertatea elevului de a se autoexprima prin creație și de a-și alege propria cale de dezvoltare presupune elaborarea unei metodologii de organizare tehnologică a activităților sale. Elevul creează un produs educațional și obține succese în procesul de învățământ doar atunci când însușește pe deplin toate elementele de bază ale activității creative, cognitive și de organizare. Prin urmare, profesorul nu oferă elevilor doar libertatea de a alege, dar, de asemenea, îi învață să acționeze în mod inteligent într-o situație de alegere, îi înarmează cu instrumentele necesare. Cu cât este mai mare gradul de implicare a elevului în construirea propriei educații, pe care i-o oferă profesorul, cu atât mai complet, individual și creativ se autorealizează fiecare elev.

2. *Principiul libertății* de a-și alege propria cale de învățare se aplică nu doar în cazul elevilor, el este valabil și pentru profesori. Fiecare elev și profesor are dreptul și chiar datoria de a-și păstra individualitatea, atitudinea proprie față de viață și concepția sa despre lume; or, studierea oricărei discipline școlare presupune posibilitatea, atât pentru profesor, cât și pentru elev, de a-și exprima punctul de vedere personal cu privire la toate aspectele-cheie ale disciplinei de studiu.

Pentru a pune în aplicare acest principiu, profesorul ar trebui, pe de o parte, să poată să înțeleagă și să desemneze sensul propriu al învățării acestei discipline; pe de altă parte, el trebuie să permită și să sprijine diferite sensuri ale învățării, pe care le pot avea unii elevi. Discutarea în cadrul orelor de clasă a unor puncte de vedere și poziții diferite, încurajarea lucrărilor de creație alternative în baza aceluiași subiect îi învață pe elevi să tolereze alte opinii și rezultate, diferite de ale lor, îi ajută să înțeleagă legitatea cu privire la diversitatea modalităților de a înțelege și a descoperi adevărul.

3. *Principiul conținuturilor metadisciplinare de bază ale procesului instructiv-educativ*

Conținuturile fundamentale ale procesului de învățământ sunt proiectate în baza așa-numitului principiu metadisciplinar, care oferă elevilor posibilitatea de a-și organiza procesul de învățare în funcție de subiectivismul și individualitatea fiecăruia.

Cunoașterea reală a obiectului de studiu îl provoacă pe elev să meargă dincolo de cadrul obișnuit al unor discipline academice și să treacă la nivelul de cunoaștere metadisciplinar (în limba greacă, *meta* înseamnă „care se află după”). La nivel metadisciplinar, multitudinea de concepte și probleme se reduce la un număr relativ mic de obiecte fundamentale de studiu – categorii, noțiuni, simboluri, principii, legi, teorii, toate reflectând anumite domenii ale realității. Astfel de obiecte educaționale fundamentale, precum cuvântul, numărul, simbolul, tradiția, ies din cadrul strict al unor discipline concrete de studiu și se transformă în metadiscipline.

Pentru a dezvolta un sistem educațional integrat, care să includă și conținuturile metadisciplinare, este nevoie de discipline speciale de studiu, așa-numitele metadiscipline, sau metadiscipline axate pe unele teme separate, dar care să acopere un grup anumit de discipline fundamentale de studiu.

Modelul de învățare metadisciplinar permite elevilor și profesorilor să-și realizeze potențialul și aspirațiile într-o măsură mai mare decât în cadrul convențional al disciplinei școlare, deoarece oferă posibilitatea unor abordări subiective și din diferite puncte de vedere ale disciplinelor fundamentale, deschide accesul elevilor la unele subiecte conexe din alte cursuri de învățare.

4. *Principiul productivității de învățare*

Principala sarcină a procesului de studiu o constituie creșterea nivelului individual de pregătire al elevului, care este format din produsele educaționale interne și externe ale activității sale în cadrul procesului instructiv-educativ.

Învățarea productivă se axează nu atât pe achizițiile cunoscute, cât pe o completare cu „ceva nou” a produsului educațional pe care îl creează însuși elevul. În procesul de creare a produselor educaționale externe în cadrul disciplinelor studiate elevul își dezvoltă capacitățile și abilitățile interne, care sunt caracteristice specialiștilor din domeniul științei sau dintr-un domeniu anumit de activitate. Creșterea nivelului de pregătire în baza unui învățământ extern are loc concomitent cu dezvoltarea calităților personale ale elevului.

Rezultatele activității de învățare pot să depășească cadrul achizițiilor individuale sau la nivel de școală și să se transforme în achiziții de cultură generală.

5. *Principiul supremației produselor educaționale ale elevului*

Conținutul individual al procesului de învățare stabilit personal de elev depășește, de cele mai multe ori, cadrul standardelor și realizărilor recunoscute în domeniul dat de studiu.

Acest principiu vine să concretizeze natura individuală și biologică a procesului de învățare, prioritatea dezvoltării interne a elevilor în raport cu asimilarea unor sarcini venite din exterior. Elevul căruia i se oferă posibilitatea de a se exprima pe marginea unei probleme înainte de a-i fi explicată își va dezvoltă cu mult mai larg potențialul său, va însuși mai repede tehnologia activității creative, va crea un produs educațional de multe ori mai original decât soluția de până acum a problemei în cauză, cunoscută și acceptată de toți.

Pentru a fi „inclus” în procesul cultural-istoric, elevul trebuie să cunoască, să înțeleagă și să stăpânească experiența umană comună, să-și simtă locul în această experiență, să aibă o viziune personală asupra realizărilor fundamentale ale omenirii în fiecare dintre științe, arte și alte domenii de activitate. Cunoașterea realizărilor fundamentale ale omenirii nu pot fi înstrăinate de cunoștințele și experiența personală a elevului, dar familiarizarea cu acestea ar trebui să se facă numai după obținerea de către elev a unor rezultate proprii în aceeași direcție, ceea ce-i va permite să motiveze perceperea unor modele clasice, pornind de la experiența sa personală, fără riscul de a-și pierde propriul „Eu”.

6. *Principiul situațional al învățării*

Procesul de învățământ se bazează pe situațiile care implică autodeterminarea elevilor și căutarea de soluții din partea lor. Profesorul îl însoțește pe elev pe parcursul acestei activități de învățare.

Pentru a organiza activitatea creativă a elevului, profesorul creează diverse situații de învățare sau le utilizează pe cele apărute în clasă. Scopul acestor situații este de a trezi motivația elevului și de a asigura activitatea lui în direcția cunoașterii obiectelor de studiu și a soluțiilor de rezolvare a problemelor apărute în situațiile date.

Orice manifestare pozitivă a creativității elevului găsește sprijinul și supravegherea profesorului. Procesul instructiv-educativ este însoțit de didactica situațională, sensul căreia este de a asigura creșterea performanțelor elevului, în cazul când profesorul analizează cu atenție posibilitățile și particularitățile care formează procesul de învățământ, în scopul de a acționa de fiecare dată în funcție de situația creată și pentru a oferi elevului acele condiții educaționale care sunt necesare la momentul parcursului educațional.

7. *Principiul reflexiv al învățării*

Procesul de învățământ este însoțit de conștientizarea reflexivă a disciplinelor de studiu. Reflecția nu constă în a-ți aminti lucrurile principale din cadrul unei lecții sau concluziile formulate în cadrul ei. Reflecția presupune conștientizarea modalităților de activitate, descoperirea caracteristicilor lor semantice, identificarea achizițiilor educaționale ale elevului sau profesorului. Elevul nu doar conștientizează care este produsul său, el este conștient și de modalitățile de activitate, adică înțelege modul în care a fost realizat acest lucru.

Forme reflexive de învățare sunt destul de variate – discuția orală, chestionarele, o reprezentare grafică a modificărilor înregistrate. Notițele reflexive ale elevilor constituie un material de neprețuit pentru analiza și corectarea de către profesor a procesului de instruire. Pentru ca discipolii săi să înțeleagă seriozitatea activităților reflexive, profesorul va face la final o trecere în revistă a opiniilor lor, îi va menționa pe cei care s-au evidențiat printr-o gândire și o conștiință de sine mai profundă decât anterior. Lucrând cu elevii în cheia reflecției, peste câteva zile, de regulă, se observă interesul lor sporit pentru analiza reflexivă a conștiinței de sine.

Astfel, putem constata că reflecția este o condiție necesară pentru ca elevul și profesorul să vizualizeze schema de organizare a activităților educaționale, concepute în conformitate cu obiectivele și programele personale, pentru a conștientiza problemele emergente și rezultatele diferite.

A.V. Hutorskoii consideră că principiile prezentate mai sus exprimă bazele normative pentru organizarea procesului educațional din perspectiva învățării centrate pe elev la diferite niveluri: individual, de clasă, de obiect, de școală în întregime [17].

În **concluzie**, putem afirma că, în prezent, există mai multe puncte de vedere cu privire la definirea caracteristicilor esențiale ale învățării centrate pe elev, ca o direcție progresivă în organizarea spațiului educațional. Punerea în aplicare a principiilor invocate va depinde de condițiile concrete referitoare la organizarea activităților de învățare centrată pe elev.

Referințe:

1. Codul Educației al Republicii Moldova. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.868 din 08.10.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.319-324.
2. РОЗАНОВ, В. *Сумерки просвещения*. Москва: Педагогика, 1990. 624 с.
3. Ibidem.
4. Ibidem.
5. АНДРЕЕВ, В.И. *Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития*. 3-е изд. Казань: Центр инновационных технологий, 2003. 608 с.
6. ГЕССЕН, С.И. *Основы педагогики. Введение в прикладную философию*. Москва: Школа-пресс, 1995. 210 с.
7. АНДРЕЕВ В.И. *Op.cit.*
8. БЕРДЯЕВ, Н.А. *О человеке, его свободе и духовности. Избранные труды*. Москва: «Флинта», 1999. 312 с.
9. БИБЛЕР, В.С. *Мышление как творчество (введение в логику мыслительного диалога)*. Москва: Политиздат, 1975. 399 с.
10. КНЯЗЕВА, Е., КУРДЮМОВА, С. Синергетика: начала нелинейного мышления. В: *Общественные науки и современность*, 1994, №3, с.43-54.
11. АНДРЕЕВ, В.И. *Op.cit.*
12. Ibidem.
13. Ibidem.
14. СЕРИКОВ, В.В. *Личностный подход в образовании: концепции и технологии*. Волгоград, 1994, 218 с.
15. ХУТОРСКОЙ, А.В. *Методика личностно-ориентированного обучения. Как обучать всех по-разному?* Москва: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. 383 с.
16. ROGERS, C. *Le développement de la personne*. Paris: Dunod, 1968. 244 p.
17. ХУТОРСКОЙ, А.В. *Op.cit.*

Prezentat la 01.12.2016